

UNGARIA

REVISTĂ SOCIALĂ-ȘTIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Apare

(afară de Iuliu, August)
odată pe lună

REDĂCTOR:

GRIGORIU MOLDOVAN.

Abonament:

Pe un 6 fl (14 franci)
Pe 1/2 de an 3 fl (7 fr)

CONVOIUL FESTIV OMAGIAL.

— Răport special pentru „Ungaria”. —

Budapesta, la 8 Iunie.

Zi de serbătoare a fost ziua de azi pentru capitală, zi de eternă memorie pentru țara întreagă, zi de serbătoare pentru întreg poporul. E greu a face răport presto celor ce s'au petrecut acum, căci o un lueru așa minunat încât a-l descrie nu află cuvinte. Mă voiu încerca însă a comunica pe scurt și în estras decursul marelui serbătoare de azi și cu cetitorii prețuitei reviste Ungaria, descriind decursul aceleia în sirul oi cronologie.

* * *

Dela anul 1867 — precum spun cei mai mulți, — un *banderiu* așa splendid ca cel de acum nu s'a mai văzut. În fruntea acestuia merge ministrul Perezel însoțit de doi trabanți. După el urmară celea 89 deputații; grupo splendide dintre cari numai eu greu am putea decide că care ar fi mai frumoasă. Încă la oarele șase dimineața începură a se aduna pe «Vörmező» unul câte unul călăreții frumoși și grupole splendide ocupând fiecare locul seu așa încât credeai că batalioanele și regimentele cutărui corp de armată se adună la manevre. De odată cu aceștia însă s'au adunat și publicul curios care la oarele 7 se urca aproape la 80—100000.

Aceasta trupă minunată s'a aranjat în trei grupe. *Prima* grupă a ocupat par-

tea vestică a câmpului. Aceasta grupă era compusă din deputațiile următoarelor comitate și orașe: Budapest, Abauj-Torna, Kassa, Alsó-Fehér și Arad, Arad Árva, Bács-Bodrog, Baja, Szabadka, Ujvidék, Zombor, Baranya, Pécs, Bars, Békés, Beregh, Besztercze-Naszód, Bihar, Nagyvárad, Borsod, Brassó, Csanád, Csik, Csongrád, Széged, Esztergom, Hódmező-Vásárhely, Fejér, Székes-Fehérvár, Fogaras, Gömör-Kishont și Győr, Győr, Hajdu, Debreczen.

Grupa *a doua* era compusă din orașele și comitatele:

Háromszék, Heves, Hont, Hunyad, Selmeéz, Bélabánya, Jász-Nagykun-Szolnok, Kis-Küküllő, Kolozs, Kolozsvár, Komárom, Krassó-Szörény, Máramaros, Maros-Torda, Maros-Vásárhely, Moson, Nagy-Küküllő, Nógrád, Nyitra, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, orașul Kecskemét, Pozsony și orașul Pozsony, Sáros, Somogy, Sopronvár, Sopron, Szabolcs, Szatmár, Szatmár-Németi, Szeben ocupând linia mijlocie.

Grupa *a treia* care ocupa linia estică, era compusă din deputațiunile orașelor și comitatelor:

Szepes, Szilágy, Szolnok-Doboka, Temes, Temesvár, Verseez, Tolna, Torda-Aranyos, Torontál, Pancsova, Trencsén, Turóc, Udvarhely, Ugocsa, Ung, Vas, Veszprém, Zala, Zemplén, Zólyom apoi Fiume și în fine banderiu dietei și

a casei magnaților. Lângă casa de pază militară au ocupat loc cei 11 stegari cari purtau stindardele diferitelor țări unite sub corona sf. Ștefan. Ceata splendidă aranjată în grupe ne oferea o panoramă imponentă cași care demult nu s'a putut vedea.

Precis la oarele $\frac{3}{4}$ un herold dădu signalul cu trîmbița, care fu semnul că îndată e timpul de pleacă.

Ministrul Perczel călări înainte și rēdicându-și buzduganul cu pași lini porni. Herolzii suflau din trîmbițe melodiile străbune ale lui Káldy și tabera pitorească porni spre a-și depune omagiile sale la picioarele tronului. Intre diferitele cete era loc de 10—15 pași pășind lin și cu demnitate nefiind conturbați decât de strigătele entusiasmăte de „Éljen“ și de fuga sau neliniștea unui sau altui cal spăriat.

Acestui convoiu i-sē asociară și trăsurile festive cari sē adunară în fortăreață pe piața Ferdinand și a căror număr era preste 30. Intre acestea vedem batarul negru al casei deputaților cu ornamente de aur și tuspătru părțile cu marca (czimer) Ungariei vērșată în argint, herolzii și aprozii aveau veșminte cu croitură de pe timpul Mariei Theresia. Interesantă era trăsura deschisă a orașului *Debreczen*, avea coloare deschisă și era ornată cu argint. Aceasta fu trasă de cinci cai dintre cari doi erau îndărăpt, trei înainte. Splendide erau trăsurile primatelui *Vaszary Kolozs*. Prima, trasă de șese cai negrii era a palatinului *Iosif*. Primatele din pietate a transformat-o susținēnd colorile aceleia și ornând-o cu marca sa proprie. A doaua, era trasă de patru cai. Hamurile erau cu aceleaș ornamente cum fură la țarul Nicolau II numai în locul coronei era marca primatelui. Pre coada trăsuri erau husari și inăși cu părul pudrat. Ambe trăsurile au sosit pe piață goale căci primatele fiind cam morbos nu voi a aștepta mult ci sē sui în trăsură chiar în momentul plecării.

* * *

La oarele $8\frac{1}{2}$ dobele dădură de știre publicului numēros care a împlut total tribunele, stradele, ferestile din jurul palatului regal că membrii familiei regale au sosit în curtea palatului. Balconul era tras cu catifea bordeaux garnisită cu aur și în logia mijlocie erau și trei perini de fereastă.

La oarele 9 s'au deschis ușile balconului și au apărut regele în uniformă de general dela husari și 'și ocupă locul destinat; lângă el ocupă loc *Ludovic Victor*, vēduva regentă *Ștefania* și archiduceasa mică *Elisabeta*. La dreapta erau archiducesele *Isabella*, *Blanca* și *Augusta*, apoi archiducii *Rajner*, *Friedrich*, *Iosif*, *Iosif August*, *Eugen*, *Carol*, *Ștefan*; la stânga erau archiducesele *Gisella* și *Alice*. Archiducii *Leopold Salvator*, *Francisc Salvator*, *Ferdinand Salvator*, *Petru Otto*, marele duce de Toscana *Ferdinand*, ducele *Coburg Filip*, și soția sa *Lujza*. Câteva minute mai târziu veni Măiestatea Sa *Regina* în doliul seu negru și cu eventailul seu mic negru obicinuit și după ce fu salutată de Ștefania și mica *Elisabeta* prin sărutarea mânei, 'și ocupa locul lângă soțul seu regele.

Sunetul trîmbițelor avisă sosirea convoiului acărui conducător în scurt fu vizibil.

Ministrul *Perczel* 'și' pleacă — după datina străbună maghiară — de trei ori buzduganul înaintea regelui. După el urmară ceilalți și toate steagurile cari trec pre dinaintea regelui sē apleacă. Intro aceste vedem multe vechi. Așa steagul comitatului *Abauj-Torna* e din aul 1744, a com. *Lipto* din 1748, a com. *Nyitra* din 1660, etc. Multe din ele sunt numai drențe dar aceea le servește numai spre onoare. După aceste urmează banderiuł dietei, trăsurile de gală, cei 11 stegari, primatele, guvernul, capitala, casa magnaților, presidiul dietei, trăsurile de gală ale deputaților.

Era la 11 oare când s'a finit convoiul omagial și când s'au retras regele și regina în cale.

* * *

Clopotele străbune ale bisericii st. Mathia sună neîntrerupt avisând sosirea convoiului la fața aceleia. În ușa bisericii stau domnii dispuși spre ducerea insigniilor de încoronare: gróf Karácsnyi Aladár, gróf Majláth György, örgróf Pallavicini Sándor, báró Révay Gyula, gróf Csáky Albin, Josipovich Géza, Justh Gyula, Klobusitzky János, báró Nikolics Fedor, gróf Pongrácz Károly, Szluha István și gróf Zichy Jenő, afară de aceștia prințul *Eszterházy Pál* și *Tisza Kálmán* ca comisari regali, br. *Radvánszky Béla* și *Szlávy* ca păzitorii coroanei.

Banderiul trece pre dinaintea acestora și prin plecarea buzduganului le salută măestos.

Trecând convoiul întreg sosi trasura de coronă pre care așează *Nikolics* și *Klobusitzky*: paliul regal, *Majláth* și *Pongrácz*: mărul, sabia și șeptul, *Révay* și *Justh*: corona. După ce *Szlávy* și *Radvánszky* au examinat că oare sunt toate în regulă? au dat semnul de plecare: lângă trăsura coroanei merg lacheii de curte, oficierii de gardă maghiară și prefectii capitalei. În calcaș de gală care aparține trăsorii de coronă, se sui *Tisza Kálmán* și *Eszterházy* comisarii regelui, *Radvánszky* și *Szlávy* păzitorii coroanei. Apoi au urmat preoțimea și celelalte trăsuri de gală.

* * *

În mijlocul celei mai mare însuflețire și a celor mai puternice strigăte de «éljen» a mers convoiul preste podul Margit și Marek-uteza la palatul nou al dietei. Ajungând aici Perczel ca vătavul convoiului făcu de trei ori semn cu buzduganul, la care toți banderiștii au strigat un puternic «éljen» apoi au intrat în curtea edificiului pompos la acărui poartă fâlfăia stindardul maghiar și eroat. Cu mare însuflețire fu primită corona pe tot locul fiind salutată cu strigate neîntrerupte de «éljen!».

Sosind la edificiul pompos, intră în sala festivă unde depun corona pre tronul auriu făcut anume spre acel scop deasupra catedrei presidiale sub un bal-

dachin pompos din catifea roșie. La measa presidială ocupă loc gróf *Károlyi Tibor* și *Szilágyi Dezső*, car lângă aceștia un notariu al dietei și unul al casei deputaților.

În scurtă vreme sosesc în un grup toți arhiducii și câteva minute *Ștefania* și celelalte arhiducese și mulțămind publicului care-i priini cu putornice strigat: de „éljen“ și ocupă locurile rezervate.

După ce au sosit acești membrii ai curții gróf *Károlyi Tibor* vicepreședintele casei de sus se scoală și în picioare țin următoarea vorbire de deschidero:

Magnificențelo voastre! Stimați domni deputați! Eu am avut parte de norocirea de a deschide ședința comună a ambelor case și a saluta pro membrii adunați.

Ședința o declar de deschisă. Ca notar rog pre domnii Paul Gyulai notariul casei magnaților și Anton Molnár notariul casei deputaților.

Unicul obiect al ședinței festive de azi este publicarea legii adusă și primită de ambele case și sancționată de Măiestatea. Sa intru eternizarea memoriei milenară.

O miie de ani e multă vreme chiar și în viața unei națiuni. O miie de ani au trecut de când au cuprins Arpad și vitejii sei acest pământ sânt fundând patria maghiară.

Nu pot aminti în aceste puține cuvinte de deschidere aceea pagină strălucită din Istoria noastră carea ne reasumă faptele strămoșilor noștrii, pre cum nu pot aminti nice acele zile de doliu, când patria a plutit în cele mai mari pericole.

Abia găsim națiunea care să și fi apărat patria cu atâtea jefo grele și nu reprimim cu mândrie numai la zile de bucurie ei și de jelo.

A avut națiunea aceasta zile grele și triste de cari istoria și aduce aminte cu cea mai mare pietate.

Cu fală și mulțămită suntem dători marilor patriei noastre în ziua aceasta.

Ocupând din grația lui Dzen

loc vrednic între popoarele Europei, azi nu trebuie să ne luptăm pentru existență.

De aici mergem la Buda pentru a exprima regelui nostru încoronat omagiile inimei națiunii, a cărei mari merite nu eu, ci istoria este chemată a-lă aprea; (Puternice strigate de: Éljen!) ei la acest loc noi, pe cari adese-ori ne desparte lupta de partidă, dar totdeauna ne unește iubirea de patrie (Așa ei) numai aceea să zicem înaintea lui Dumnezeu, că patria aceasta care ni-au apărât-o strămoșii, atât noi cât și urmașii noștri o vom apăra (Vi strigate de „Éljen!“) și să promitem că până când va fi ungar pe acest pământ, țara aceasta «Ungaria» va rămăna („Éljen“ puternic): Așa să ne ajute Dumnezeu!

Acesteia i urmară puternice strigate de „Éljen“ și „trăiască regele“.

După aceasta vorbi președintele dietei și citi articolul de lege VIII ex 1896, despre care fu vorbă în discursul de sus și carea este gravată în două table de marmură în pereții portalului principal al salei festive. După ce s'a verificat protocolul ședinței de mare importanță s'a închis cu puternice strigate de „Éljen a király!“

După acestea coroana se pune ear pe căruță și alaiul își ia ear drumul spre Buda până la palatul regal, unde avea să se ducă coroana.

* * *

Ajunși acolo au intrat cu toții în palatul regal spre ași depune omagiile la picioarele tronului.

Dupăce părăchea regală a ocupat locul pe tron și puternicele strigate de „Éljen“ au încetat — presidentul dietei Szilágyi ținu o cuvintare frumoasă cătră părăchea regală, în care asigură că iubirea națiunii ungare față de tron și familia regală e sinceră, adevărată și nesfârșită; că iubirea țării și a capului ei a Regelui e una pentru toți fii țării.

Din trecut până'acum s'a văzut că

țara noastră numai așa e forțată, dacă regele și poporul se iubesc. Măiestatea Sa, sub acărui domnire țara a ajuns la bunăstare nemai pomenită până'acum, iubit de popor și toți fii sei, primească dar grațios omagiul națiunii ungarești, care în tot-momentul se roagă, că Măiestatea Sa să fie încă mulți, mulți ani domnitorul țării.

După aceasta vorbire frumoasă care asupra părăchei regală avu un efect foarte mare, regele respunsă cu următoarele cuvinte de importanță istorică:

«Salut cu bucurie pe magnații și deputații iubitei mele Ungarie întruniți aci și primind cu mulțămă omagiul vostru, mulțănesc Provedinței că, mi-a conces să ajung ca împreună cu iubita mea națiune maghiară să sərbătorească amintirea existenței milenară a Statului ungar.

Rară și mișcătoare este aceasta sərbătorească, făcând o epocă istorică și când întreaga țară simte marea importanță a aceleia, se ne aducem aminte cu pietate, înainte de toate de strămoșii noștri, a căror înțelepțiune pe lângă scutul lui Dumnezeu a asigurat existența de până acum a statului; și se estragem din istorie aceea folositoare învățătură, că țara aceasta numai atunci a fost puternică și înfloritoare, când fii sei alipindu-se cu fidelitate cătră regele și religiunea lor, au trăit în frățească bunăînțelegere, — ear din contră, a fost încungiuată de pericole atunci când certe interne i-au amorțit puterea de viață.

Dar și asupra aceleia indigitează istoria, că cu recunoștință să și aducă țara aminte de acei veci ai ei și de acelea națiuni, cari bucură au alergat în ajutorul țe-

rei atunci când din sa lupta pentru eliberarea sa de sub domnia străină de preste un veac de ani, — și aducă-și aminte și de acci vecini ai ei, cu cari soartea bună, rea și înțelepciună strămoșilor noștri a pus țara în legături, înființând împreună cu ei monarhia aceea, a cărei esistență în acest loc e necesitate europeană, pe care moștenindu-o de la strămoșii noștri, a o susținea neschimbată pe sama urmașilor mei, e sânta dătorință și voință a mea, după cum și interesul propriu al amânduror state o pretinde aceasta.

De aceea ferbintea mea dorință este, ca simțul față de aceste legături nu numai să nu slăbească, ci în tot-dea-una să rămână nealterat, și că acest simț și simpatie să fie reciproc în amândouă statele monarhiei, și reciproc să fie tot-odată și aceea conștiință, că pe basa acestor legături nu numai drepturi, ci și dătorințe au amândouă părțile, după cum o dispune aceasta atât sancțiunea pragmatică, cât și actuala basă de drept public creată ca eflux al aceleia, pe care basă întreaga monarhie, dar mai ales iubita mea Ungarie atât de îmbucurător s'a dezvoltat și a înflorit fără ca prin aceasta să se periclitaze unitatea statului maghiar și a națiunii politice maghiare care are să se susțină fără șovăire, și fără să se periclitaze dezvoltarea singuraticelor naționalități pre lângă stima statului unitar și a legilor, cum nici celea răporturi sancționate de istorie și legi, cari leagă Ungaria de țerile sale surori pro

lângă susținerea separatelor drepturi autonome ale acestora.

O miiă de ani și în viața statelor e lung timp. Pre lângă epoco splendide trecut'au preste țară și multe neajunsuri în decursul acestui timp, mari catastrofe au urmat cari de repetite ori amenințat'au cu nimicire viața națiunei. Inflăcă-rata iubire de patrie și de libertate, vitejia resboinică și vinjoșia în neajunsuri, cu ajutoriul provedinței divino a învins tot-dea-una primejdiile, producând astfel strălucită dovadă despre puterea sa de viață și capacitatea susținerii de stat.

În momentul acesta solemn trebuie să amintesc cu recunoștință aceste eminente calități ale națiunei maghiare și dorința mea ferbinte, ca în nemărginitul curs al veacurilor viitoare națiunea, în bună înțelegere cu regele ei, tot-dea-una să fie condusă de farul adevăratului patriotism și cași în mijlocul binecuvântărilor păcei prin judecată serioasă și atentă la referințele esistente, să asigure pacifica dezvoltare și înflorire a vieței de stat.

La guvernarea sorței patriei, parlamentul are rol dătătoriu de măsură; de aceea doresc și aceea, ca fie-care membru singuratic al amânduror camerelor pătruns de aceasta misiune, cum și de conștiința că în acest oficiu al lor nu numai drepturi, ci și dătorințe au față de țară, carea cu drept cuvânt așteaptă dela legislativă cultivarea și promovarea bunăstărei sale materiale și spirituale, — să tindă a corespunde acestei așteptări prin dili-gință și muncă folositoare, în care

activitate lor pot conta tot-dea-una la sprijinul meu în deplină consonanță și la grația mea.

Ear această nobilă misiune împlinindu-o cu reciprocă încredere și cu comună putere, relisăse-va enunțarea cuprinsă în pioasă lege promulgată în ședința comună a dv. de astăzi, că: acestea sunt baza solidă a acelei binecuvântate armonii, a cărei tărie formează și gajul sigurei propășiri ale veacu-

rilor viitoare. «Deie ceriul așa să fie acum și tot-dea-una!»

* * *

Cei de față au primit cu entuziaste strigate de »să trăiască Regele« cuvintele Măiestății Sale. După aceste prodându-să coroana ear custozilor, serbarea aceasta renumită să isprăvi. Istoria însă și urmașii noștri mult și vor aduce aminte de aceasta zi de mare însemnătate, a cărei valoare noi cei de azi nu suntem în stare a o cuprinde după valoarea ei ci numai generațiile viitoare.

I. C. Pop.

DREPTUL POETULUI*).

Da! Deviza mea e aceea, că poetul are drept *de a fi*. Ce e drept acesta e un cuvânt cutezat în zilele noastre, când toți păreții resună de întrebarea «zeu pentru ce?»

Apoi oare există azi un loc gol pre pământul acesta îngreivat de edificii, acoperit cu pardosală, asfaltat, unde se nu poată prinde poezia rădăcină? sau se află oare atare cărare printre plântele, tufele grădinilor frumos cultivate, de unde se nu fie smulsă aceasta floare selbatică îndată ce începe a răsări din pământ?

Și eu aici vorbesc în societatea poetilor: în numele poetilor grăește cătră o națiune, care în zilele acestea și serbează serbătoarea de amintire a unui mileniu: cercând loc poeziei patriei în mijlocul pompei strălucitoare a esposițiunii, în mijlocul sgomotului sublim al serbătorilor.

Poesia națională se ridică și decade de împreună cu viața socială a națiunii.

Fie-care națiune atunci a fost în epoca de culminațiune, când a avut poeți mai străluciți.

Puterea poporului Israel începe deodată cu David, cu poetul psalmilor.

În strălucita epocă a romanilor se amintește la un loc numele Caesarilor și a Augustilor cu ale lui Horatiu, Vergiliu și Ovidiu. Hellada e eternisată prin Homer.

Anglia devine liberă pre timpul lui Milton, strălucită pre a lui Shakespeare, și putere mare pre cel a lui Byron.

Gloria națiunii franceze strălucește în toată splendoarea ei sub zenitul poeziei lui Victor Hugo, Beranger.

Națiunea germană e luminată prin eterna lumină a lui Goethe, Schiller și Heine.

Națiunea italiană e făcută nemuritoare prin Petrarca, Dante și Tasso.

Națiunea rusă enumără în șirul eroilor și sfinților soi și pre Puskin, Lermontoff.

Numai maghiarii se nu știe deja, că ce au fost pentru ea poezii?

Căci doar au fost: «au fost!» Aceasta e judecata prezentului asupra lor. Să fie binecuvântați, să li-se ridico monumente, să fie îngropați în bibliotecă,

*) Cuvântare rostită în societatea „Petőfi” cu ocaziunea serbării milenare.

să fie ilustrați frumos, pentru aceea, pentru-că au existat; dar mai mult nu o nici o lipsă de ei: pro cum nici de aceea să aibă următori.

Epoca de azi e a realiștilor.

— — — — —
Acesta o pot zice acelea națiuni mari, pro cari nu-i liniștește chestiunea dreptului de existență; acelea, la cari nu o mai mult ideal existența națională, ci puterea națională; acela e încă obiectul poeziei: aceasta însă obiectul statisticii și a tehnicii.

Dar oare iertat o a trozi maghiarul din acel somn sublim, care i-lă sugerat iubirea față de națiunea sa, ca să existe mai departe despre minunile alcătuirii de națiune.

— — — — —
Căci doar și numai cu un seclu înainte de aceasta așa de bine a fost moartă națiunea maghiară, încât a trebuit să fie numai înmormântată: unii o au acoperit cu petrele limbei latine, alții cu pajăstea limbei gormâne: graiul poetului a trebuit să-o învie de sub moartele petri și de sub verdea pajăsto.

Tineră generațiune a națiunii maghiare nu vezi trecând pre dinaintea ta șirul acelor spirite strălucite, începând dela apropiatul trecut cel mai strelucit, Petőfi, Arany, Vörösmarty, Eötvös, Garay, mai în depărtare Kisfaludy, Kazinczy, Kölcsey, Csokonay, Gvadányi, Bessenyei, Zrinyi până la Tinodi Lantos Sebestyén, care dispare în negura trecutului depărtat? Acestia au fost aceia, cari și-au păstrat limba ta națională.

Pleacă-ți capul înaintea celui din tăi, care și-a dat numele de „Lautos“; acesta i-a fost titlul, ordul de merite — modul de traiu.

Cumcă istoria fidelă a acelei epoci însemnate, precum și a acelor precedente, ne-a romas în limba maghiară, scrisă în versuri, acela e meritul neperitoriu al acestui poet călător.

Căci doar el a fost și istoriograful acestei epoci schimbăcioase. Georgius Sirmiensis, care a fost foarte bun ma-

ghiar, dar foarte rou latin, pentru aceea totuși a scris latinește într'un stil foarte rou.

Și acest istoriograf care a trăit acolo în curtea regelui, care a fost consilierul regilor și favoritul magnaților martirul ocular al evenimentelor, istoria scrisă de el așa a amestecat'o cu tot felu-de povesti, cu vesti falso și cu imposibilități, încât aceste dintr'aceste faptele adevărate e lucru foarte greu.

Acesta a fost scriitorul realist aceleia epoci. La el vedem numai partea rea a tuturor figurilor mari istorice. E plin de macule într'aceea tot porfirul rogeșe, toată reverenda preoțască, tot vestimintul femeesc. Roman interesant! Azi ar avea mare trecere.

Dar în versurile acelu poet călător care a fost alungat dela ușa unui domn mare la a celuilalt, care 'și termină pasagele cronicele sale cu aceea: . . . le-a scris acestea în mare superare, diacul liric într'o cămară friguroasă, — suflându-și adese în degete — doarece n'are bani în buzunariu: — aflăm adevărul istoric și gloria națională.

Acesta a fost poetul idealist al aceleia epoci.

Idealistul a răbdat frig, foame — și s'a însuflețit — și a spus adevărul. Realistul a trăit în luxuriă, în abundență — și a vorbit de rou și a schimonșit lucrurile.

— — — — —
Așa a fost aceasta cu trei sute de ani înaintea noastră.

— Dar oare azi nu e tocmai așa?

— — — — —
Oare să fi putut da națiunea maghiară uitării acel farmec epocal, prin care acești poeți inflăcăriți au influențat asupra spiritului comun? Nu mai cântă oare imnul lui Kölcsei și szózat-ul lui Vörösmarty? Să fi putut da oare națiunea maghiară uitării deja acel lucru, cumcă eliberarea pământului seu, drepturile sale, libertatea sa de presă începo a o numără de la aceea zi, în care „Talpra magyar“-ul lui Petőfi a deschis o nouă opocă a vieții? A uitat oare

națiunea maghiară acel trecut posomorît în care n'a fost nici constituțiune, nici amvon, nici viața națională; numai spiritul poetului a ramas în viață; prin acela s'a manifestat dorul de libertate, puterea națională, amintirea gloriei? sau doar cu vëlul aruncat pre timpurile trecute au acoperit și poezii?

E drept că acum e altă lume. De lira barzilor n'are lipsă acum nici națiunea, nici spiritul comun: acum este tribună și rostru, este pressă, este catedră sunt funduri de butoaie, de unde prin resunet de trîmbițe și posaune poate vesti fiește cine aceea, despre ce odinioară numai tulnicul poetului a putut visa.

Au trecut acelea timpuri, în care poetul n'a fost numai interpretul prezentului, ci tot-odată și profetul viitorului.

Cine ar pofti acum profetii de la poet?

Dar de un drept al sou poetul nu poate abziice nici în epoca de față: despre acela adeva, să deie directivă spiritului comun, să nu se îndestulească cu aceea chemare că să fie numai decopiatorul fidel al faptelor, ci să fie și creatorul atăror idei, cari așteaptă naștere și sunt vrednice de viață. Să știe conduce, influința și a pregăti calea.

Toate se nisuesc spre progres: știință, artă, tehnică; — numai poesia se remână îndărăpt?

Înainte poetului stă deschisă phar-macopoea fermecătoare a spiritelor; poate alege între mijloacele miraculoase, care adeva să le folosască pentru public? oare toxiconul, heroicum-ul, philitrul, aphro-nicum-ul, vaccinățiunea, serul de oltuit, elixirul de viață. Poetul poate invenina și poate vindeca generațiunea contemporană.

Poetul e responsabil pentru spiritul comun, pentru moralul națiunei sale, răspunsabilitatea lui se estinde și asupra fatum-urilor de pre câmpul de resboiu, pentru-că dacă poetul va moleși națiunea, aceasta va cădea pradă inimicului viguros.

Scoala poetului e tot-odată și scoala publicului.

Geniul, flacăra minții i poate lumina, — poate încălzi, — poate frige, — conform idealului sou.

La toate acestea realistul raspunde cu un suris sarcastic.

„Nu mai sunt mai mult ideale!

„Și fiind-că nu mai sunt, prin urmare nici poetului nu-i mai încumbo dătorința de a cânta aceea, ce nu e.“

„Poetul nu tröbue să influințeze asupra inimelor, ci asupra nervilor.“

„Ce e frumos, nu e frumos; ce e urit, aceea e frumos.“

„Bine e aceea, ce 'mi face mie bine; — ceea ce altuia e reu, aceea nu e reu.“

„Dacă mulți comit unul și acelaș păcat, atunci acela va deveni virtute.“

„Mintea scrintită a nobunului — aceea e starea normală a sufletului.“

„Durerea nu e durere pentru acela, care știe să nu simtă.“

„Amorul: e un bold: nimic altceva“.

„Bărbatul — e numai firmă.“ Viața conjugală e o simplă convențiune.

„Om înțelept e acela, caro înșală; nebun care se lasă să fie înșelat.“

„Poetul acela, caro nu vede lumea precum e, acela nu e clairvoyant; ci suferă în orbiă de colori.“

„Genie.“

„Genii nu sunt, ci numai favoriți.“

Poetul nu e profet ci numai un ciceron. Idyllul, poesia crotică și eroică (epopeea) la toatea cesteia le-a trecut timpul. —

Rendez-vous-urilo, comploturile protocoalele luate cu ocașiunea dueleror suplinesc toate.

Nu mai osistă religiune, ci numai ceremonii, nu e credință, ci numai confesionalitate. Credința e numai fantasiă, — vrajul; acela e numai realitatea, de-oarece e modă.

Fidelitatea bărbatului e somnul vitregimoi naturei. — Fidelitatea femeii — o hipocriziă succeasă.

Om de cinste e acela, — care știe duela, pușca bine.

Caracter corect e acela care nu troce preste regulile bontonului.

Cine să împedecă așa încât să cază 'n sus, acela e om celebru; cine endo 'n jos acela e mort.

Lunea aceea frumoasă e a acolora cari o poșed; lunea de dincolo e a acolora cari nu poșed nimic din ceasta de aici.

Și fiind că acest lucru e așa, prin urmare e bine astfelu.

Și fiind că astfelu e bine, așa dar nici nu poate fi altcum.

— — — — —
Și-apoi aceasta dogmă 'și are cregesa sa.

Toate le suplinesc surogatele.

Vinul nu-'l produce azi ei îl fac.

Pictura e suplinită prin fotografie.

Arta muzicii prin harmonion.

Iubirea de patrie e înlocuită prin cosmopolitism.

Locul amicitiei 'l cuprinde consorțiu.

Cercul familiar devine o viață de club.

În loc de copii sunt bătrâni tineri.

În loc de jocuri glumețe sunt jocuri hasarde.

În loc de caracter șabloane.

În loc de originalități typus-uri.

În loc de inspirațiune nervositate.

În loc de ametală de vin beția de morfiu.

În loc de visuri dulei hallucinații torturătoare.

Și dacă am ajuns deja până la semivirgino, de ce să nu le urmeze lor și semibărbați.

Căci doar oameni întregi nu mai au fantasia idealistului, nu mai crează în ziua deastăzi.

Și apoi aceasta să fie lumea reală?

Conform acesteia ne vor judeca generațiunile ce ne vor urma.

Numai cât aceasta e aceea, ce să numeste fixiune.

Accasta nu e însuși societatea sănătoasă. Aceștia sunt morboșii. societății Esistă într'adevăr. Și sunt și mulți.

Precum mulți sunt morboșii. Căci doar numărul șerofuloșilor e înspăimântător. Dar pentru aceea nu e lumea întreagă șerofuloasă.

Rubrica polițiștilor e plină de fapte și adevăruri, dar pentru aceea nu formază modelul societății întregi.

Istoriile criminale ale lui Pitaval sunt fapte dar nu sunt lucruri psihologice.

Obicet de studiu interesant e lumea celor de sub pământ, a catacombilor, a câmpurilor de morminte, a băilor de cărbuni de peatră, a craterelor; dar cu toate acestea numai lumea de sub soarele lui Dzeu e lumea poeziei.

Și aceasta e realitate: și aceasta e realism.

Fantasia a cărei drept de esistență îl dencagă mulți, nu falsifică, nu înfrumosează viața reală, dar află causele evenimentelor, enigmaticele psihologice și formază figurile cu o mână plastică, pre cari le alcătuește pro sama androizilor realismului și fantasia poetului suflă spirit în ele: — fantasia împle golătatea istoriei; — fantasia divinează; dar nu joacă rolul detectiv, nu suspicionează, fantasia eucerește; dar nu fură.

Căci doar și putreziunea încă e un proces real și natural, dar și vegetațiunea e un atare proces, oar mie acest din urmă 'mi mai place.

Apoi poezia nu e datină de a o ținea de carieră serioasă. Nu numai la noi, dar nici airoa.

Dacă înse cineva și-a eluptat prin stimulul puterii sale suficește renumele de poet, publicul nu i dencagă corona de lauri, ma 'l și premiază: și dacă ajunge de a fi neputincios, guvernul și asociațiunile filantropice să îngrijose să potreacă bătrânețele în liniște; asupra acestui lucru nu mă tânguesc.

Dar la crearea carierii n'are poetul ajutor, tocmai atunci, când e în epoca ispitirilor celor mai grele.

Guvernul nostru, legislațiunea noastră să îngrijeste de succreștență pro toate toronelo culturale, pictori, sculptori, teatraliști, cântăreți, musicanți sunt pro-

văzuți cu burse cinstite din timpul fragedei lor copilării, cari burse apoi mulți le mulțemesse națiunii prin succese strălucite; numai frageda tinereime dedicată poesiei nu e grigită de nimeni. Aceea e floarea selbatică a câmpurilor!

Adese ori m'am eugetat asupra acestui lucru, că oare cum s'ar putea ajuta asupra acestei indoliințe.

Toți dispun de un adevăr oarecareva, cu ajutorul căruia pot dovedi că e născutul Musei sale.

Pictorul începător produce deseme ne pre elevul teatrului 'l recomândă fața, figura, tonul, musicantul are instrument, să pot judeca talentele, — dar ce să producă poetul începător? Sufletul seu? Poetul începător e copilul espus al Musei. E bine dacă deja în timpul copilăriei sale știe sugruma șerpi și a răni ânimi cu săgeata lui: ca copii D-zeești din mit.

Dar apoi oare cu burse să pot crea poeți.

Ca respuns voi espune un idil, care l'am auzit dela fica mea.

În tufișul grădinei mele să îndatinau a-și face cuiburi filomele. Bărbătușul cânta acolo zi și noapto spre marea noastră plăcere.

Fica mea a voit să-i recompenseze pre căp d'opera artistului cu pene, și a aruncat printre tufe saci do furnici. A urmat apoi că numai decât s'au ivit acolo vrabiile, cari au cules toți sacii do furnică, ne remânându-i nici unul barēm filomelei. Dar pentru aceea a cântat mai departe, ca mai nainte.

Filomela și poetul e trimis din partea lui Dzeu, nu să pot aceia crea.

'Mi aduc aminte de mai multe talente poetice, cari au murit din cauza miseriei luată în înțelesul cuvîntului:

din cauza foamei, a lucrului întăritat do proză, și din cauza lipsei.

Mai mare e însă numărul acelor talente poetice, cari s'au înmormintat în criptile liniștite ale oficirilor; sau cari ajung în oficinile ziarelor do zi, unde ei prefac marea lume în bucăți mosaice, și marea lume îi prefaco pre ei: alții iar să pierd în culinile do vraj ale ziarelor humoristico-politice, unde să nimicoșto gustul estotic și însuflețirea.

Cari ar trebui să modeleze statuo monumentale, aceia cioplesc pipe do spumă.

Pre coi mai chiemați îi ademenșto sulemenita mușă falsă a politicii. Poeții triposul sfânt al oraclului îl folosese do loc pentru ținerea toastelor. Dela auguri au păstrat aceea, că activitatea lor o țin do glumă.

Vörösmarty și Petőfi n'au ris asupra aceleia ce au scris.

Dar pentru aceea — «*addir si muove*».

Dacă poeții tuturor națiunilor din lume să vor și abate dela idealul lor, noi vom remânea fideli idealelor noastre.

Epoca lui Petőfi, Vörösmarty, Arany n'a incetat cu moartea creatorilor ei, a ramas aceea nu numai în monumentele do metal, dar și în urmașii lor viui. E un falanx întreg acela, care propagă cultul acestui ideal. Atare falanx e și societatea lui Petőfi. Și dacă noi vom înceta do a mai trăi, se vor naște alții, decât noi mai buni, mai vigoroși și mai norocoși, cari vor susține credeul sfânt a idealismului poetic.

„*Longus post me ordo idem petentium decus*“. Salut în aceasta serbătoare veselă societatea lui Petőfi.

Maurițiu Jókai.

PRESSĂ, LITERATURĂ, ARTĂ REPRESENTATIVĂ.

Pressa, literatura și arta reprezentativă sunt trei vârfuri în cultura noastră și în cultură în genere luată chiar așa precum sunt cele trei piscuri: Tatra, Fatra și Matra reprezentate în mara țării noastre. Dacă le facem istoricul acelora, am făcut și istoricul culturii noastre. Ce se ține încă de aceste — dezvoltarea materială a țării; politică comunicațiune, instrucțiune, comerț și industrie, — aceea e baza și fondul natural al aceleia și cu aceea în proporțiune. Partea materială se poate cugeta, ba trăiește și se dezvoltă și fără de acele; pressă, literatură, artă există numai pre razimul celor materiale și fără de acele nu pot exista.

Istoria noastră s'a dezvoltat așa de curios încât partea aceasta ideală a vieții noastre naționale — arta și literatura — a trăit viață periodică. O dată a fost, altă dată nu a mai fost. Continuitate este numai în istoria seclului din urmă. Din seclii trecuți avem scriitori, poeți; dar nu avem literatură cu directiva sa proprie cu tradițiunea și conștiința sa. Asta stă și cu privire la artă; pressa și arta reprezentativă de altcum sunt numai produsele seclului ultim în Europa.

Curiositatea dezvoltării vieții noastre spirituale a cauzat-o organizațiunea constituțională a statului nostru, care a decentralizat națiunea în cea mai mare parte. Țara noastră a trăit fără capitală națională. La aceasta a mai contribuit și împrejurarea că poporul pro-

priu zis, națiunea politică, nu a trăit viață de oraș și până în timpurile mai recente nu și-a realizat influința asupra poporului din oraș în cele mai multe cazuri străin și de multe ori foarte schimbăcios în referințele sale de trai și naționalitate, ba în multe cazuri chiar mes-
tecat.

Fără capitală națională și fără cetățenime națională puternică, cultură prosperătoare nu este. Singurtecii și câștigă prelungă școala necesară pentru viața din patrie cunoștința culturii artistice și cu zel se străduiesc a străplânta simțemintele proprii în inimile altora. Aceștia sunt învățăceii chemați ai culturii străine cari cu zel mare scriu, corespundea, fundează foi, scriu cărți, redactează almanache, formează reuniuni teatrale de diletanți, urgează edificarea de teatre și nu înceată de a îndemna pre patrioți ca să conlucre cu însuflețirea și jertfele lor, la fundarea culturii maghiare; perfecționarea limbei, moravurilor și a gustului estetic.

Aceasta e perioada diletantismului în viața națiunilor în cari se deșteaptă conștiința națională, carea la noi durează din ultimile decenii al seclului trecut până la prima treime a seclului present, până la pășirea lui Șt. Széchenyi. Aceasta e perioada diletanților, dar nu pentru aceea că doar numai cu diletanți am avea a face căci din contra, geniul maghiar care a dat naștere poetului cel mai de frunte loc și epopeei sale despre catastro-

fa dela Sziget, fără de o literatură înfloritoare, acel geniu a dat naștere multor oameni nemuritori cum sunt: Csokonay, Kisfaludy K. Berzsenyi D. Katona I. In aceasta perioadă Bolyai, care ca mathematic a ajuns la renume european, pre sama patriei sale nu a scris lucruri științifice, ci lucruri dramatice, prezentând la un concurs cinci opuri de odată. Finea acestei perioade a dat uriașului, regeneratului, spiritul profetic al acestei țări: contelui Ștefan Szécsenyi, idea de a face și creea pre sama țării: capitală.

Spre acest scop s'a nesuit cu un zél și invențiositate nespūsă, cu un succes strălucit. Podul de lanț, tunelul, fuga de cai, navigația pre Dunăre, casina națională, curățenia stradelor, iștitute de bani, apucăturile domnești, cultul cetățenimei, tot ce e acomodat de a face din un oraș mic unul mare; din spirit provincial spirit de capitală, central, acelea toate nu le-a perdut din vedere. Rădicarea teatrului încă el a urgat'o, dar — ceea ce e foarte caracteristic, — soartea comitatelor, fiind aceste în decurs de seculi centrul și puterea cărmuitoare a dreptului, a legislațiunei, a puterei și a resistarei, țara nu era un întreg ci mai mult 52 teritoare administrative coordonate. Conte Ștefan Szécsenyi a îndreptat întreagă atențiunea acestora cătră Budapesta. In palatinul țării a aflat sprijin și patron pentru toate planurile ce voea a realiza cu privire la capitală dar planurile gândirei politice nu-

mai în crezul său sau născut, numai acolo a trăit idea.

Toți soldații spiritului sau adunat în scurt la Pesta. Nu făcea nimic, că Pozsony a fost scaunul dietelor și orașul de încoronare; ci atât mai puțin aceea, că trei metropoliți și aveau reședințele în alte locuri ear în Pesta nu era nici măcar episcopie; Pesta a devenit în scurt timp capitala ideală a poporului maghiar, aici s'a creat un cerc literar, aici s'a fundat academia de știință, aici reuniunea literară numită Kisfaludy, Museul și teatrul național, care a stabilizat reuniunile călătore. Aceste toate nu ne arată altceva decât aceea, că în acel moment, în care Pesta a devenit centrul spiritual al țării, în acelaș moment a devenit și capitala țării.

Aceeaș istorie o are în țara noastră presa de zi și arta reprezentativă. Cu uriași cari s'vrednici de a fi eternisați în mituri, cari lăsați de capul lor s'au luptat contra fierelor, au făcut mai curăjoasă ținuturile și au pregătit condițiunile stărei culturale. După perioada eroică urmează perioada fundării orașelor; după orașe urmează dezvoltarea puternică a culturai.

Azi, după redeșteptarea națiunei, împărțându-se — dela rehabilitarea constituțiunei (1867) — de împrejurări mai favorabile, toate aceste ramuri ale culturai trăesc, în cercul unei viață de stat străduitoare, prosperează și stau la nivou european.

Eugeniu Rákossy.

ARTIȘTI MAGHIARI.

Frumoasă priveliște ne prezintă azi arta plastică maghiară. E chiar așa ca un tablou uriaș, interesant, care încă nu e compus de tot ci numai în contură, dar ici coale se poate vedea câte o parthie, se poate judeca și critica. Încă numai stadiul începutului este acela în care stăm noi azi în privința sculpturii și a picturii; dar ce început! Căci au văzut arta culturilor dezvoltate, mature, ba nu odată chiar premature, aceleora le poate cauza o mare plăcere a privi această dezvoltare abundanță, a privi în culina formocătore a culturii maghiare, cum se isprăvește acolo lucru de veacuri în câțiva ani.

În timpurile vechi nu odată a probat Ungaria a începe alcătuirea artistică. Dürer Albert de exemplu, a fost nobil maghiar, tatăl său trăi lângă Gyula, s'a numit Ajtosi. Geniul nu a avut loc în mijlocul nostru, era o lume lipsită de liniște, am trăit cu arma în mână, am mâncat stând și am dormit în șeaua calilor în decurs de seculi. În resimțurile scurte ale liniștii, în câțiva ani ai siguranței ne-am adus artiști străini cari în fugă au făcut câte ceva, nu odată și lucru bun. Din cele ce-au rămas însă numai presupunem putem că cam cum au fost acele isprăvi. Ceva artă specială încă a probat a-și lăși aripile, dar — ce-i drept nu-i minciună — a rămas numai în popor. În rădicarea caselor, în croirea și cusutura hainelor populare, în uneltele și viața aceluia s'a dezvoltat ceva ornamentică specială, asemenea cu a hinzilor, carea și azi trăiește și carea străinilor le este bătătoare la ochi, oare noauă ne e prea bine cunoscută. Motivele aceleia s'înscrie în cărți, ba unii cred că din asta să va face lucru mare cu timpul. Bine ar fi, dar acum altcum pricepem lucrul. Eu visez despre aceeaș artă națională, căci pentru aceea o națională, deoarece reoglindează cu fidelitate proprietățile personale ale popoului nostru, viața noastră, oamenii noștri,

dispoziția noastră; ținutele, animalele, plântele noastre cu ajutorul acelor mijloue, cari azi în arta lumii întregi sunt comune.

Spre norocire artiștii maghiari în această direcție lucră. Sunt între ei mulți, cari — mai cu samă la începutul carierei — sub influința unui sau altui artist renumit străin, lucră toți din țară cari totuși rămân străini; dar aceasta așa o în toată lumea. Ba și aceasta conlucră la procesul de dezvoltare specială: aceea, că azi noi avem mai toate copiile celebritaților străine. Toate direcțiunile o se le vedem reprezentate la expoziția milenară, cu o putere atât de mare încât trebuie să înținem. Eacă totul ce și cum voim! Cât de bine știm imita, învăța și ce putem face noi în original.

Să înțelegem asta e capul lucrului, și că în această privință ce puternici suntem, o chiar minune. Înainte de asta cu cinci-zeci de ani pictorii ambulanti văpseau câteva chipuri în cortele private: aceasta fu reuniunea de artă, ba atâta fu arta noastră plastică. La începutul veacului present câțiva artiști au isprăvit-o în mod cam tragic-comic, așa unul văzând că nu se pot face lucruri naționali mari, a mers acasă și s'a făcut din pictor olariu; portrețiștii vestiți au devenit vopsitori de table dintre cari una făcută de Barabás și azi se poate vedea în strada Korona-herzog din Budapesta. În întreagă țara abia era câteva galerii de tablouri mici, familiare în cari intrare nu se prea da nimănu.

Azi avem și două palate frumoase și pompoase ca asil al artelor plastice. Avem două galerii de tablouri cari în multe privințe se pot număra între cele dintâi; avem colecțiuni însemnate comitate și private pline de lucruri prețioase și multe esemplare unice în felul lor; avem reuniune bogată, salon național cu expoziție permanentă; ba chiar milionul pune piatra fundamentală unui

nou muzeu grandios. Alte națiuni adună seclii întregi obiectele acestor muzee, noi mai deodată le-am cumpărat toate, câte numai s'au mai putut căpăta.

Ce privește înștruirea artiștilor — dacă preste tot de asta poate fi vorba — în prea scurtă vreme s'au întâmplat la noi lucruri mari. Statul susține școale speciale de pictură și sculptură în capitală unde azi este și suburbii de artiști cu saloane vestite și laboratoare bine cercetate, în care curge mereu lucrul bine dotat; mai cu samă azi când fie-

care e încărcat de comande și când fiecare vrea să esceleze la expoziția milenară.

Expoziția, care nu aceste șire neînsemnate, va fi descrietora cea mai fidelă a artelor maghiare.

Opurile succese din doconiu ultim, raritățile recunoscute și de străinătate, opurile ambițioase ale anului prezent: ne vor onera în un mod fantastic și escelent istoria scurtă dar miraculoasă a artelor plastice maghiare.

(—).

INDUSTRIA MAGHIARĂ.

Între toți factorii economici maghiari cea mai tineră o industria maghiară. În decurs de seclii, pe timpurile ezech-urilor meserieșia se desvolta din generațiune în generațiune și unele ramuri ale acesteia, precum pentru esemplu argintăritul și aurăritul, deja în evul mez s'a redicat la o'nălțime artistică; chermia și unele ramuri de industrie specială maghiară, precum croitoria de szür-uri, pielăria (szücs-ipur) și mai virtos aplicarea șiretului și decorațiunilor de cusură pre acestea și în secul trecut au ajuns la o însemnătate oarecare.

Dar prima expozițiune maghiară, care a fost arangiată la 1842 în Pesta de către societatea de industrie maghiară, a aflat industria patriei pre un nivel foarte modest.

Și atunci s'a început la noi a se face primii pași în favorul dezvoltării industriei, care mișcare apoi a înființat și societatea de apărare. Și atunci și cu alte multe ocațiuni s'a adevărit însă, cumcă la noi industria nu se poate desvolta în mod măestrit. Numai atunci a dobândit dezvoltarea ei basă reală adevărată, când aceea a tins la satisfacerea tipurilor comune.

Și precum s'au redicat lipsurile comune, tot așa s'a desvoltat și industria maghiară pre toate terenele.

Cunoaștem trei categorii ale industriei maghiare? Prima e *industria de casă* (háziipar), care ocupaciune și la noi o cea mai veche și mai virtos estinsă în păturile poporului și și aici mai tare între femei. Cusăturile dela Călata, brodaturile colorate din ținuturile de miazăzi și dela munți, țesăturile de catrințe (zadii), de tyilin și tapete, țeseturile comune (pânză), acestea formează cele mai însemnate specialități ale industriei de casă maghiară, în cari coloratul și motivele de înfrumșetare (decorare) și au originea din timpurile străvechi cari apoi s'au păstrat cu fidelitate din generațiune în generațiune. Acești artelii mai întâi s'au pregătit pentru coperirea lipselor economilor și a familiilor lor, mai târziu însă cu creșterea diligenței celea superflue au ajuns a fi vindute. Astfel guvernul economic s'a îngrijit și cu privire la desvoltarea stilului vechiu, întru cât pre lângă păstrarea originală a decorațiunilor, a lăsat să se pregătească modele mai regulate, modele așa numite stilizate și în locul resboaicilor primitive a lăsat de cele moderne între popor, în urmă pre lângă organizarea cursurilor de țesut a desvoltat dibăcia atât teoretică cât și practică. În urma acestui lucru pentru unele grupe ale industriei de casă s'au înființat înștitute de

întreprindere, cari apoi s'au îngriguit cu rezultat bun de valoarea în comerțiu a acestor articlii de industrie de casă și astfel au contribuit foarte mult la ridicarea izvoarelor de venit pentru popor. Azi s'ocupa la noi cu industria de casă mai bine de păruzeci de mii de suflete.

Și *industria-sodului* (kémüvesipar) încă a trecut prin multe transformări de când cu era vaporului și electricității. Întrebuințarea mașinelor de lucru și de mână, au făcut posibilă înmulțirea unor rami de industrie; pe altele proțensiunile gradate le-au redicat la cercul *industriei de artă* (műipar), precum pentru esemplu măsuritul, lucrul cu lut, lăcătușia, tapiseritul etc. Pentru dezvoltarea ramilor industriei de artă guvernul a înființat școli de desen și școli speciale pentru acel soi de industrie și urmele instrucțiunii pe acest teren azi s'pot vedea într'un mod hotărit.

Mai puternic s'a dezvoltat la noi *industria fabricilor* (gyáripar), care la început era așa zicând lipită de producțiile economice rurale.

Astfel s'au înființat și dezvoltat morile cu vapor cari azi s' bucură de un renume mare, astfel au devenit însemnate industria *spirituoselor* și *zăharului* (szeszipar és czukoripar), pentru articlii de mâncare și delicatose și în urmă industria chimiei,

Azi întreprinderile marelui industriei trec deja peste numărul de patru mii și jumătate, și între acestea mai însemnate sunt cele ce aparțin cercului de *gépipar, vas- és fémipar, și építőipar*. În timpul mai nou a luat avânt *industria de țesut și tors*, care a dat anță la înființarea mai multor fabrici la noi și în legătură cu cari sunt de așe aminti fabricile cari prin colorarea cu vână au ajuns de mult la renume de bune, mai departe industria de *imbrăcăminte*, industria de *piele*; mai departe a luat avânt frumos industria *electricității*, industria de *sticlă* și de *lut*, industria de *trăsuri* și de *lemn*.

Între ramii cei mai vechi de industrie sunt de a s'numera la noi *indus-*

tria de baie și de cohuri. Înainte de descoperirea băilor de metale din lumea nouă Ungaria și Ardealul a fost ținute de țările celea mai avute în metale nobile. Dar deja la 1893 statistica amintește numai despre 2500 kgr. de *aur* și 25.000 kgr. de *argint*. Foarte considerabilă e la noi *industria de cărbuni și fer*, după aceea producția de plumb, aramă, cobalt și nikel. În urmă monopolul de sare, care pe an aduce venit statului cam de 15 milioane.

Întroducerea ramurilor nouă de industrie e garantată prin favoruri deosebite din partea statului; starea sanitară și alte întocmiri de securitate ale fabricilor sunt foarte bine controlate din partea inspectoratului industrial constituit spre acest scop; asigurarea călătorilor la cas de nofericire, mai departe ajutorarea morboșilor e garantată prin lege și pentru creșterea lucrătorilor s'au făcut multe dispozițiuni atât pe calea socială cât și pe cea juridică. Pentru instruirea ucenicilor sustau aproape 300 școli, lângă cari s' mai află 38 școli speciale și laboratoare pentru susținerea căror guvernul economiei pe an sacrifică 300000 floreni.

Numărul tuturor industriașilor cu finea anului 1893 a fost 299.327, iar al călătorilor 719.000.

Bilanțul comercial îl arată cifrele următoare: în 1893 a fost import de 514 milioane, export 524 milioane.

Pro lângă dezvoltarea mare a industriei și pro lângă însemnatele rezultate trebuie însă să facem încă foarte mult, ca în concurența industriei să putem ajunge pe toate terenurile Occidentului și ca să câștigăm barem întru câțiva valoare acelei nișușo, prin care industria maghiară voește a cuceri barem în parte piețele orientului.

Despre starea industriei noastre va fi chemată *exposițiunea milenară a țării* să dec un chip fidel, unde s' va vedea într'un mod instructiv tot avantajul și scăderea industriei noastre.

M. Gelléri.

IUBIȚI ÎN CHRISTOS FRAȚI! ARCHIDIACONI, PROTOPOPI ȘI PREOȚI!

E lucru cunoscut înaintea Voastră, iubiți frați, cumcă Ungaria patria noastră, în anul acesta 'și serbează aniversarea de o miă de ani a esistenței și fundațiunei sale.

O miă de ani e mult timp în viața unui stat, în decursul cărei timp pot dispărea popoar și imperii puternice depre bina lumii, după cum ni-o arată aceasta paginile istoriei universale. E foarte naturală deci aceea însuflețire generală, pregătirile acelea grandioase, cari se fac pre toate terenele din incidentul serbării mileniului.

Dacă, stând pre pragul mileniului al doilea, vom arunca o privire în trecut *trebuie să recunoaștem și să admirăm providința divină*, care ne-a susținut și condus prin mijlocul atâtor suferințe ce au trecut preste capul nostru în decursul timpurilor trecute. Și în momentele acelea ale vieții noastre, când vedem înaintea noastră dreptatea, conform căreia mâna lui Dzeu e aceea, care întocmește atât soarta oamenilor singurateci, cât și a popoarelor și statelor întregi, privirile ni se ridică spre ceriuri, implorând mulțămită pentru toate acelea, în cari ne-a împărțășit și cercând ajutorul ceriului și pre viitor.

Asfelii pătruși fiind de *marea însemnătate* a acestor zile serbătorești și pline de bucurie, când tot fiul patriei acesteia serbează cu bucurie, vor lua parte la serbătorirea generală și preoții și credincioșii acestei diecese, cari sunt cuprinși și încălziiți de iubirea de patriă, care iubire și ardoare o au manifestat în tot-dea-una.

Spre așa cova îi îndeamnă simțul patriotic, credința și biserica.

Fiind-că biserica a luat parte însemnată la formațiunea, susținerea și înflorirea statului, e natural deci, că și ea *trebuie să iese parte la acestea serbătoriri de bucurie*.

Insuși înaltul cor episcopesc al Ungariei în adunarea-i ținută la 27 Februar a decis serbătorirea mileniului.

În urma acestei hotăriri am aflat de bine a dispune și prin aceasta dispune că în 10 Maiu, care zi cade pre Duminoca, să se țină în toate bisericile liturgii de mulțămită și la sfârșitul liturgiei să se îndeplinească ceremonii de mulțămită și să se zică rugăciunite prescrișe. La liturgiă sunt de a se invita oficiile locale și înțelegița. Tot cu aceea ocaziune trebuie să faceți cunoscut credincioșilor voștri *însemnătatea serbătoririi milenare, espicându-le datorințele lor, îndemnații la credința neclătită, la alipirea stătornică față de sânta biserică, la iubirea sinceră și neclătinată față de tronul regesc și la iubire față de toți civii patriei*.

Să se înalțe rugăciunea fierbinte către Atotputernicul, pentru fericirea și viața îndelungată a Măiestății Salo regelui apostolic cel mai înalt Domn al nostru, pentru înălțata regină, pentru întreaga casă domnitoare, pentru *bunăstarea, înflorirea, puterea și gloria patriei* și după cum zice st. Paul în epistola sa primă scrisă lui Timoteiu (c. 2, 1-30.) „îndemn mai înainte de toate să faceți rugăciuni, implorări rugăciuni de mijlocire și de mulțămită pentru toți oamonii, pentru împărați, și pentru toți cari sunt înderegătorii, ca să petrecem viață lină și cu odihnă întru toată ovlavia și onestatea, că acesta este lucru bun și primit înaintea lui Dzeu mântuitorului nostru”.

Gherla, 24 Martie 1896 din consistoriul episcopesc.

Ioan Szabó m. p.
episcop al Gherlei.

In lunile Iuliu și August
„Ungaria“ nu apare.